

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 204 – Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва

Допускається до захисту

Зав. кафедри генетики,

розведення та селекції тварин

 професор Ставецька Р.В.

« 20 » 05 2026 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
**«Аналіз технології виробництва молока в ДП ДГ «Нова
Перемога» та його переробки в ТОВ «Органік Мілк»
Житомирської області»**

Виконав Черевичний Микола Андрійович

Керівник доцент Гитаренко Ірина Василівна

Рецензент доцент Мисюк В. А.

Я, Черевичний М.А., засвічую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква
2026

Зміст

Завдання на кваліфікаційну роботу	
Анотація	
Annotation	
Відгук керівника	
Рецензія	
Вступ.....	
1. Огляд літератури	
1.1 Селекційно-технологічні чинники впливу на молочну продуктивність корів	
2. Матеріал і методика виконання роботи.....	
3. Результати власних досліджень.....	
3.1. Характеристика ДПДГ «Нова Перемога» та аналіз технології виробництва молока в господарстві.....	
3.2. Характеристика стада молочної худоби.....	
3.3. Технологія переробки молока	
3.3.1. Характеристика переробного підприємства	
3.3.2. Технологія виробництва йогурту органічного.....	
3.4. Економічна ефективність виробництва молока.....	
3.5. Екологізація виробництва продукції скотарства.....	
Висновки.....	
Пропозиції.....	
Список використаних джерел.....	

Анотація

Черевичний М. А. «Аналіз технології виробництва молока в ДП ДГ «Нова Перемога» та його переробки в ТОВ «Органік Мілк» Житомирської області»

У кваліфікаційній роботі проаналізовано діяльність ДП ДГ «Нова Перемога» зокрема стада голштинської породи великої рогатої худоби. Було вивчено умови утримання і годівлі, молочну продуктивність і відтворювальну здатність корів, оцінку корів за екстер'єром. Проаналізовано економічну ефективність виробництва молока у ДП ДГ «Нова Перемога», екологізацію виробництва продукції скотарства та технологію виробництва йогурту органічного в ТОВ «Органік Мілк» Житомирської області.

ДП ДГ «Нова Перемога» у тваринництві спеціалізується на виробництві молока. У господарстві нараховується 960 голів молочної худоби, з них 510 корів. Надій на корову в рік – 8100 кг з вмістом жиру в молоці 3,7 %. Вік першого плідного осіменіння телиць у господарстві становить 15-16 місяців. Про наявність проблем у системі відтворення стада свідчить тривалість сервіс-періоду 134 дні при оптимальному значенні 90-120 днів.

Прибуток від реалізації молока у розрахунку на одну корову за лактацію становить 19956,3 грн., рентабельність виробництва молока – 16,0%.

Отримані результати можуть бути використані для виявлення сильних і слабких сторін технології виробництва молока в ДП ДГ «Нова Перемога».

Кваліфікаційна робота бакалавра містить 42 сторінки, 7 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел із 29 найменування.

Ключові слова: голштинська порода, молочна продуктивність і відтворювальна здатність, екстер'єр корів, йогурт органічний.

Annotation

Cherevichnyi M. A. "Analysis of milk production technology in the SE EF "Nova Peremoga" and its processing in LLC "Organic Milk" of the Zhytomyr Region"

In the qualifying work, the activities of the SE EF "Nova Peremoha" were analyzed, in particular the herds of Holstein cattle. The conditions of housing and feeding, milk productivity and reproductive capacity of cows, evaluation of cows by exterior were studied. The economic efficiency of milk production at the SE EF "Nova Peremoga", the environmentalization of livestock production and the technology of organic yogurt production at "Organic Milk" LLC of the Zhytomyr Region were analyzed.

SE EF "Nova Peremoga" in animal husbandry specializes in milk production. The farm has 960 dairy cattle, of which 510 are cows. Nadia per cow per year is 8100 kg with a milk fat content of 3.7%. The age of the first fertile insemination of heifers in the farm is 15-16 months. The existence of problems in the reproduction system of the herd is evidenced by the length of the service period of 134 days with the optimal value of 90-120 days.

The profit from milk sales per cow per lactation is UAH 19,956.3, the profitability of milk production is 16.0%.

The obtained results can be used to identify the strengths and weaknesses of the milk production technology at the Nova Peremoga State Enterprise.

The bachelor's qualification work contains 42 pages, 7 tables, 8 drawings, a list of used sources with 29 names.

Key words: Holstein breed, milk productivity and reproductive capacity, cow exterior, organic yogurt.

ВСТУП

Молочне скотарство в Україні, незважаючи на недостатню державну підтримку, зменшення поголів'я та зростання витрат на утримання тварин і виробництво кормів, й надалі вважається перспективною галуззю тваринництва. Адже молоко та молочні продукти становлять невід'ємну частину в раціоні харчування здорової людини, формують продовольчу безпеку країни та її експортний потенціал. Це пояснюється тим, що виробництвом молока та розведенням великої рогатої худоби займається значна частина аграрних підприємств країни [1].

Забезпечення населення високоякісною тваринницькою продукцією, в числі якої – молоко, неможливе без впровадження сучасної, прогресивної технології, в основі якої не лише тварини, але й умови їх утримання, годівлі, відтворення, доїння, первинної обробки молока, менеджмент, організація праці, автоматизація процесів та багато інших.

У сучасних умовах розвитку аграрного сектору особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій у галузі скотарства. Зростання потреб у якісній продукції тваринництва, підвищення вимог до безпечності харчових продуктів та необхідність ефективного використання ресурсів зумовлюють активне застосування автоматизованих систем, цифрових рішень і біотехнологій. Сучасні технології у скотарстві сприяють підвищенню продуктивності тварин, покращенню умов їх утримання, оптимізації годівлі та ветеринарного контролю. Водночас вони забезпечують зниження витрат виробництва та мінімізацію впливу людського фактора. Таким чином, технологічна модернізація скотарства є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності галузі та забезпечення продовольчої безпеки країни [4, 18].

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз технології виробництва молока в ДП ДГ «Нова Перемога» та його переробки в ТОВ «Органік Мілк» Житомирської області.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Селекційно-технологічні чинники впливу на молочну продуктивність корів

Формування продуктивності худоби зумовлюється генетичним потенціалом тварин і реалізується як норма реакції у взаємодії чинників «генотип-середовище» у процесі онтогенезу упродовж вирощування та господарського використання [3, 20]. С. І. Гнатюк, Л. М. Хмельничий зазначають, що рівень ознак, який характеризує молочну продуктивність корів залежить від суми двох основних факторів – спадковості та зовнішнього середовища [4].

Молочна продуктивність великої рогатої худоби відноситься до групи кількісних ознак, які значно змінюються під впливом умов життя. До чинників зовнішнього середовища, які впливають на молочну продуктивність відносяться годівля, утримання тварин і клімат, до фізіологічних – період лактації; вік, вагітність, тічка, стан здоров'я [1, 8,11]. З внутрішніх чинників, що обумовлюють рівень молочної продуктивності і властивості молока, велике значення мають спадкові особливості тварин, що сформувалися завдяки племінній роботі з кожною окремою породою і стадом [9, 27].

Тобто, молочна продуктивність корів, як власне й будь-яка інша продуктивність тварин, обумовлюється генотиповими та паратиповими факторами [4, 8]. При цьому до паратипових чинників найперше слід віднести технологію виробництва продукції, в даному випадку – молока. Наразі немає єдиного, застандартизованого визначення терміну «технологія виробництва продукції тваринництва», тому нами вбачається доречним віднести до неї тварину, як основний засіб виробництва, а також методи, прийоми і способи одержання продукції, які забезпечують прибутковість виробництва [1, 17, 18].

Спосіб утримання корів є одним із ключових факторів, що визначають рівень їх молочної продуктивності, що підтверджується численними дослідженнями у галузі тваринництва. У науковій літературі підкреслюється,

що технологічні умови утримання, включаючи систему утримання, рівень механізації та організацію виробництва, суттєво впливають на фізіологічний стан тварин і ефективність використання кормів.

Дослідження показують, що безприв'язне утримання сприяє підвищенню рухової активності корів, що позитивно впливає на обмін речовин, функціонування органів і систем та рівень молочної продуктивності. Водночас прив'язне утримання, хоча і забезпечує кращий індивідуальний контроль, обмежує рухову активність тварин, що може негативно позначатися на їх здоров'ї та надої [1, 18, 24].

Важливу роль відіграють також генетичні фактори та походження тварин, які визначають потенціал молочної продуктивності, однак реалізація цього потенціалу значною мірою залежить від умов утримання. Встановлено, що вплив батьківського походження та лінійної належності може досягати понад 20% у структурі факторів продуктивності [10, 13, 27].

Окрему увагу дослідники приділяють впливу мікроклімату та сезонних факторів. Доведено, що температурні коливання, особливо тепловий стрес, суттєво знижують надої та змінюють якість молока. При цьому навіть короточасні відхилення температури можуть викликати фізіологічні зміни в організмі корів, що впливають на продуктивність [5, 23].

Крім того, рівень і якість годівлі є невід'ємною складовою технології утримання. Збалансовані раціони, збагачені білково-вітамінно-мінеральними добавками, сприяють підвищенню надоїв і покращенню складу молока. Натомість порушення норм годівлі призводить до зниження продуктивності та погіршення здоров'я тварин [7, 14, 26].

Таким чином, молочна продуктивність корів формується під впливом комплексу факторів, серед яких провідне місце займає система утримання, що взаємодіє з мікрокліматом, годівлею, генетичними особливостями та умовами експлуатації тварин [17,18].

Не остання роль в процесі виробництва продукції тваринництва відводиться рівню селекційно-племінної роботи, яка забезпечує створення стада з бажаною продуктивністю та високою якістю продукції [3,15, 27].

Актуальним при виробництві молока від корів сучасних порід, особливо тих, які були одержані за використання плідників голштинської породи, є поєднання селекційних і технологічних чинників. Доведено, що високопродуктивні породи великої рогатої худоби для прояву свого генетичного потенціалу потребують високої культури ведення галузі. З урахуванням чого необхідно застосовувати такі системи і способи утримання молочної худоби, а також рівень і повноцінність їх годівлі, в яких би тварина почувала себе комфортно [20, 27].

Мінливість ознак молочної продуктивності, як і будь-якої кількісної ознаки, залежить від породи, генеалогічних формувань, умовної кровності за поліпшувальною породою та деяких інших генетичних чинників [9, 10].

Порода великої рогатої худоби є одним із визначальних чинників молочної продуктивності корів, що підтверджується численними дослідженнями у галузі тваринництва. Генетично зумовлені особливості різних порід обумовлюють їхній потенціал щодо рівня надоїв, складу молока, тривалості лактаційного періоду та ефективності використання кормів. У науковій літературі наголошується, що породна належність формує базовий рівень продуктивності, який реалізується залежно від умов утримання та годівлі [3, 20, 27].

Зокрема, спеціалізовані молочні породи, такі як голштинська, характеризуються високим генетичним потенціалом молочної продуктивності та здатні забезпечувати значні обсяги надоїв. Водночас джерсейська порода відзначається підвищеним вмістом жиру та білка в молоці, що має важливе значення для переробної галузі. Таким чином, породні особливості визначають не лише кількісні, а й якісні показники молока [3].

Окрему увагу в дослідженнях приділено адаптаційним властивостям порід. Встановлено, що локальні породи є більш стійкими до кліматичних умов і захворювань, ніж імпорتنі високопродуктивні аналоги. Це має важливе значення для ефективного ведення молочного скотарства в умовах України.

Отже, порода є базовим фактором формування молочної продуктивності корів, проте її реалізація залежить від комплексу технологічних і організаційних чинників [1, 17, 20, 24].

На даний час на спадковість української чорно-рябої молочної породи чинить вплив світовий генофонд голштинських бугаїв різного генеалогічного походження, оскільки за відсутності плідників власної селекції схема, яка передбачала розведення тварин новоствореної породи на завершальному етапі «у собі», зруйнована, перетворивши відтворне схрещування у поглинальне [10, 13].

Тривала селекційна практика та численні наукові дослідження свідчать, що розведення за лініями у селекції молочного скотарства є одним із найпотужніших засобів генетичного удосконалення новостворених українських порід і типів молочної худоби. Оскільки чітка, розгалужена внутрішньопорідна селекційна і генеалогічна структура породи сприяє ефективному її функціонуванню та прогресивному розвитку, запобіганню стихійних інбридингів та систематизації внутрішньопорідного підбору. Проте процес формування молочного стада великої рогатої худоби триває безперервно, упродовж багатьох поколінь, ґрунтуючись на вивченні результатів попередньої селекції. Наразі інтенсифікація галузі базується на розведенні тварин спеціалізованих порід, генетичний потенціал продуктивності яких реалізується завдяки застосуванню добору й підбору, максимального використання бугаїв-поліпшувачів і лінійного розведення на фоні забезпечення повноцінної нормованої годівлі [3, 7, 9, 27].

При проведенні селекційної роботи в стаді великої рогатої худоби молочних порід з великою часткою голштинської крові і розробці

селекційних програм та аналізі отриманих даних доцільність використання статистичних методів не викликає сумніву [15].

Нині для підвищення селекційно-плеємної роботи слід використовувати системний підхід. Суть його полягає у розгляді складного об'єкта як взаємодіючого комплексу елементів, що зазнають додаткового впливу зовнішніх чинників. Система селекції молочних корів – це науково обґрунтована послідовність етапів відбору тварин за комплексом ознак на основі закономірностей реалізації розвитку певного генотипу в процесі онтогенезу [9].

Підвищення ефективності селекції в молочному скотарстві потребує системного аналізу стад і популяцій молочної худоби, а також удосконалення методів інтегрального оцінювання і добору тварин за комплексом основних господарськи корисних ознак з використанням селекційних індексів. Відбір тварин за селекційними індексами, які характеризуються умовною величиною і виражають їхню плеємну цінність за декількома показниками, дає змогу не тільки підвищити вірогідність оцінки, а й одержати потомків, у яких недолік за однією ознакою компенсується перевагою іншої або групи ознак. У цьому аспекті важливим є використання селекційних індексів, за якими оцінюють екстер'єрні показники тварин, тобто непряма селекція. Багатьма дослідженнями доведено, що кращі за екстер'єрними якостями тварини, як правило, характеризуються високою молочною продуктивністю, доброю відтворною здатністю та продуктивним довголіттям [15, 21].

Одним із факторів, який суттєво впливає на рівень молочної продуктивності є сезон отелення. Це зумовлено головним чином кліматичними факторами, умовами годівлі та утримання молочної худоби протягом року. Крім того, для правильної, більш точної оцінки популяційно-генетичних параметрів по стадах, плеємних достоїнств бугаїв, результатів добору і відбору необхідно виключити вплив факторів навколишнього середовища. Одним з таких факторів, що впливають на оцінку генотипу тварин, є сезон отелення [16].

Загальновідомо, що сезон отелення безпосередньо впливає на рівень молочної продуктивності корів, через зміни умов годівлі та кліматичних факторів. На думку вітчизняних науковців, тварини які розтелилися взимку та восени характеризуються більш високою молочною продуктивністю у порівнянні з коровами, отелення яких пройшло у весінні та літні місяці [19].

Оцінити ефективність роботи із коровами можна, оцінивши пікове значення молочної продуктивності. Це найвищий зафіксований надій під час контрольного доїння протягом перших 150 днів лактації. Багато виробників молока використовували піковий надій як показник успішності годівлі й управління коровами в період сухостою, під час отелення та в ранню лактацію [11].

Практика показує, що годівля й управління під час сухостою впливають на здоров'я та продуктивність після отелення. Необхідно постійно контролювати систему утримання сухостійних корів. Особливо, коли молочна продуктивність корів після отелення менша від запланованої [26].

Ключові цілі для сухостійних корів такі:

- Стабільне споживання кормів.
- Контроль за необхідною кількістю енергії в раціоні.
- Контроль за вгодованістю корів. Недопущення ожиріння.
- Оптимальний комфорт утримання. Моціон.
- Забезпечення здоров'я ратиць.

Період лактації корів ділиться на 3 фази, тривалістю приблизно по 100 днів кожна:

- перша фаза роздою;
- друга фаза стабільної продуктивності;
- третя фаза зниження продуктивності.

Кожна з цих фаз має свої особливості та вимагає специфічного підходу до годівлі та догляду за коровами.

Продуктивність у фазі роздою сильно впливає на продуктивність за всю лактацію. У цій фазі в організмі корови відбуваються значні фізіологічні

зміни та він фізіологічно налаштований на продукування максимальної кількості молока [11].

Основні особливості фази роздою включають: інтенсивний обмін речовин, підвищені потреби в поживних речовинах та стимулювання лактації.

Молочна продуктивність корів у період роздою є одним з ключових факторів успішного ведення молочного скотарства. Тому у даний період важливо забезпечити корову оптимальними умовами утримання та годівлі, щоб максимально збільшити її продуктивність [7].

Отримання високих добових надоїв значною мірою залежать від здатності корови споживати й перетравлювати велику кількість якісних кормів. Особливу увагу слід приділити коровам після отелення, коли вони знаходяться в періоді роздою. У цей час важливо забезпечити їм авансовану годівлю, що означає збільшення кількості та якості кормів, щоб підтримати їхнє відновлення після отелення і забезпечити високий рівень надоїв молока. Це допомагає коровам швидше відновитися та підвищити їхню продуктивність у майбутньому. Ефективно зарекомендувала практика використання авансованої годівлі в цей період. Рекомендовано згодовувати 0,4 кг повноцінного комбікорму на 1 л молока [7, 26].

Практика показала, що частота доїння у період роздою має значний вплив на продуктивність корів, особливо високопродуктивних новотільних корів, які показують кращі результати за 4-разового доїння. Застосування цього технологічного способу дозволяє підвищити ефективність використання молочних корів та забезпечити більший прибуток.

Для досягнення найвищих показників молочної продуктивності та відтворення необхідно забезпечити оптимальні умови годівлі та мікроклімату у корівнику. Природно-кліматичні фактори відіграють важливу роль у системі взаємодії «генотип-середовище», впливаючи на реалізацію генетичного потенціалу корів [5, 19, 22].

Друга фаза стабільної продуктивності. Корови здатні підтримувати високий рівень продуктивності протягом тривалого періоду, але їхня здатність до постійного виробництва молока на високому рівні з часом зменшується. Зниження постійності лактації може бути пов'язане з фізіологічним виснаженням організму та потребою у відновленні. Тому важливо враховувати ці фактори при плануванні раціонів і умов утримання корів, щоб забезпечити їхню тривалу продуктивність. У корів із високою тривалістю лактації продуктивність молока знижується повільно (7-10% за місяць) і забезпечує стабільні надої протягом усього періоду. Необхідно щомісячно проводити контрольні надої з метою оцінки стабільності лактації. При зменшенні продуктивності більше 10% за місяць – визначити можливі причини зниження продуктивності (годівля, хвороби, утримання) і усунути ці причини [1, 7, 11].

Один з найважливіших аспектів, що впливає на продуктивність корів – це їх годівля. Після отелення корова потребує особливої уваги до раціону, щоб забезпечити необхідні поживні речовини для виробництва молока. Забезпечення необхідними мінералами й вітамінами є обов'язковим для підтримки здоров'я та продуктивності тварини. Актуальним питанням у підвищенні продуктивності тварин в період роздою – є використання у їх раціоні різного роду енергетичних кормових добавок.

Правильне поєднання біологічно активних добавок, вітамінних і мінеральних комплексів, а також білкових добавок дозволяє покращити здоров'я тварин, забезпечити ефективне використання кормів та підвищити продуктивність. Забезпечення корів усіма необхідними поживними речовинами є ключем до успішного ведення молочного скотарства. У годівлі молочної худоби використовується значна кількість білково-вітамінно-мінеральних добавок та різних інших кормових добавок.

Підвищення продуктивності молочного стада може бути досягнуто шляхом забезпечення повноцінної годівлі худоби, яке включає підвищення якості кормів, використання біологічно активних кормових добавок та

мінеральних комплексів. Особливу увагу слід приділяти забезпеченню лактуючих корів високоякісними кормами, оскільки це безпосередньо впливає на їхню молочну продуктивність і здоров'я [7, 14, 26].

У науковій літературі зазначається, що умови вирощування ремонтного молодняку великої рогатої худоби є визначальним фактором формування майбутньої продуктивності тварин. Рівень годівлі, умови утримання та інтенсивність росту в ранньому віці впливають на розвиток органів і систем, зокрема молочної залози, що безпосередньо визначає потенціал лактації [12].

Дослідження показують, що інтенсивне вирощування телиць у перші місяці життя сприяє кращому розвитку тканин вимені та формуванню більшого секреторного апарату, що забезпечує вищу молочну продуктивність у період першої та наступних лактацій. Недостатній рівень годівлі у цей період, навпаки, призводить до затримки росту, недорозвинення органів і зниження майбутніх надоїв [2, 25].

Важливим є також період статевого дозрівання. Встановлено, що оптимальні темпи росту ремонтних телиць забезпечують своєчасне осіменіння та отелення, що позитивно впливає на довічну продуктивність корів. Порушення цих параметрів може призводити до зниження відтворної здатності та ефективності використання тварин [12, 15].

Крім того, значну роль відіграють умови утримання молодняку. Комфортні умови, належний мікроклімат і низький рівень стресу сприяють зміцненню імунної системи та підвищенню адаптаційних можливостей організму, що в подальшому позитивно впливає на продуктивність і стійкість до захворювань [6, 10].

Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить, що вирощування молодняку є критичним етапом у формуванні молочної продуктивності корів, а оптимізація годівлі, утримання та темпів росту дозволяє максимально реалізувати генетичний потенціал тварин [2, 12, 28, 29].

2. МАТЕРІАЛ І МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Матеріалом досліджень слугувало поголів'я великої рогатої худоби, звіти господарства, технологічні процеси, що використовуються у господарстві під час годівлі, утримання, роздавання кормів, доїння, прибирання гною у тваринницьких приміщеннях.

Молочну продуктивність корів оцінювали за даними зоотехнічного обліку, враховуючи надій за 305 днів, вміст жиру в молоці та загальну кількість молочного жиру.

Оцінку екстер'єру корів проводили шляхом взяття промірів основних статей тіла.

Коефіцієнт відтворювальної здатності (КВЗ) визначали за формулою Д. Т. Вінничука, наведеною Й.З.Сірацьким та ін. [15]:

$$\text{КВЗ} = 365 / \text{МОП}, \quad (2.1)$$

де 365 – кількість днів у році; МОП – міжотельний період, днів.

Можливий вихід телят (ВТ) на 100 корів обчислювали за формулою В. Ф. Бочарова, наведеною Й.З.Сірацьким та ін. [15]:

$$\text{ВТ} = 365 \times 100 / \text{С} + \text{Т}, \quad (2.2)$$

де 365 – кількість днів у році; С – середня тривалість сервіс-періоду, днів; Т – тривалість тільності, днів.

Вивчення та аналіз показників продуктивних якостей та відтворювальної здатності корів проводилося на основі даних системи управління тваринними ресурсами СУМС "Орсек", технологічних карт та звітів господарства.

Інтенсивність росту і розвитку телиць обраховувалась в абсолютних величинах приросту маси у найбільш відповідальні періоди розвитку.

Продуктивні якості тварин визначали за загальноприйнятими методиками.

Статистичну обробку отриманих результатів проводили методом математичної статистики з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Характеристика ДПДГ «Нова Перемога» та аналіз технології виробництва молока в господарстві.

Державне підприємство дослідне господарство «Нова Перемога» Інституту сільського господарства Полісся Української академії аграрних наук безпосередньо підпорядковане Інституту сільського господарства Полісся Української академії аграрних наук.

ДПДГ «Нова Перемога» знаходиться у селі Стара Чорторія Любарського району Житомирської області вирізняється вигідним розташуванням: відстань до районного центру становить 12 км, до обласного – 95 км, а залізнична станція «Печанівка» розташована лише за 14 км. Це створює зручні умови для реалізації продукції, а також для постачання необхідних ресурсів – сільськогосподарських матеріалів, мінеральних добрив, пального тощо.

Основними напрямками діяльності підприємства є племінне молочне скотарство, свинарство та вирощування елітного насіння.

Важливою характеристикою діяльності ДПДГ «Нова Перемога» є склад і структура земельних угідь і посівних площ. Загальна земельна площа господарства за останні три роки не змінювалась і становить 3145 га. Структуру земель сільськогосподарського призначення подано на рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Структуру земель сільськогосподарського призначення, га

Господарство займається вирощуванням сільськогосподарських культур, зокрема виробляє елітне насіння та забезпечує кормову базу для розвитку молочного скотарства та свинарства.

Структура посівних площ сільськогосподарських культур господарства за 2025 рік наведена на рисунку 3.2.

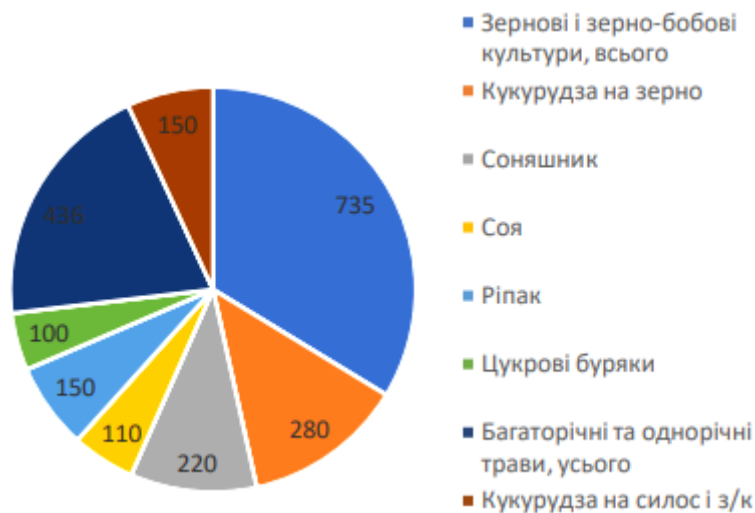

Рис. 3.2. Структура посівних площ господарства, га.

Із діаграми видно, що найбільшу частку посівних площ займають зернові та зернобобові культури – 735. Значну площу також відведено під багаторічні та однорічні трави – 436. Це свідчить про поєднання рослинництва з тваринницьким напрямом господарства.

Аналіз динаміки поголів'я тварин дозволяє оцінити тенденції розвитку галузі, ефективність управління та зміни у виробничій структурі. У таблиці наведено показники чисельності великої рогатої худоби та свиней за період 2023-2025 років.

Таблиця 3.1 – Динаміка поголів'я сільськогосподарських тварин у господарстві

Показники	Роки		
	2023	2024	2025
Велика рогата худоба, всього, гол.	910	929	960
в т.ч. корови, гол.	490	495	510
Свині, гол.	458	446	433
в т.ч. основні свиноматки, гол.	70	68	65

Дані таблиці 3.1 свідчать позитивну динаміку розвитку скотарства. Поголів'я великої рогатої худоби зросло з 910 голів у 2023 році до 960 голів у 2025 році, що становить приріст на 50 голів або близько 5,5%. Кількість корів також має тенденцію до зростання – з 490 до 510 голів, що є позитивним фактором для виробництва молока та відтворення стада.

Водночас у свинарстві спостерігається спад. Загальна чисельність свиней зменшилася з 458 голів у 2023 році до 433 – у 2025 році, тобто на 25 голів (приблизно 5,5%). Аналогічна тенденція простежується і щодо основних свиноматок, кількість яких скоротилася з 70 до 65 голів.

Отже, можна зробити висновок, що у досліджуваній період господарство активно розвиває скотарство, тоді як свинарство потребує додаткової уваги та заходів для стабілізації і подальшого розвитку.

В умовах ДП ДГ «Нова Перемога» худобу утримують в реконструйованих наявних приміщеннях, застосовують прив'язний спосіб утримання дійних корів з вигулом на кормових майданчиках, що забезпечує індивідуальний догляд, нормовану годівлю, роздоювання, контроль запуску, отелення та відтворну здатність тварин, раціональне використання кормів та менші витрати підстилки (рис. 3.3). Худоба на сухості, телята та молодняк утримуються безпривязно.

Рис. 3.3. Технологія утримання корів в господарстві

Для годівлі тварин використовують корми власного виробництва. Потреба корів в кормах на кожний період часу визначається з урахуванням розміру і складу поголів'я, а також прийнятого типу годівлі, продуктивності та багатьох інших факторів. При годівлі дійних та тільних сухостійних корів враховується збалансованість раціону за всіма поживними речовинами.

У господарстві годівлю корів організують із кормового столу (рис.3.4), що забезпечує тваринам постійний доступ до повнораціонних збалансованих кормосумішей. Такий спосіб годівлі сприяє рівномірному споживанню корму протягом доби, підтриманню високої продуктивності та покращенню фізіологічного стану тварин. Роздавання кормів здійснюють регулярно відповідно до технологічних норм утримання та продуктивності корів.

Рис. 3.4. Годівля корів із кормового столу

У зимовий період в добовий раціон корів входить: силос кукурудзяний, сінаж, сіно, солома, макуха соняшникова, концкорми. Основною особливістю літньої годівлі великої рогатої худоби в господарстві є використання дешевих та повноцінних зелених кормів (рис. 3.5). Завдяки цьому влітку можна одержати молочну продукцію, яка обходиться значно дешевше, ніж взимку. У цей період, крім підвищення надоїв, знижуються затрати праці та матеріальних засобів на виробництво кормів.

Рис. 3.5. Годівля корів зеленими кормами на вигульно-кормових майданчиках

На виробництво молока належним чином впливає механізація процесів доїння, годівлі і водонапування. У ДП ДГ "Нова Перемога" доїння корів здійснюється за допомогою молокопроводу, що дозволяє ефективно та зручно збирати молоко. Молоко по молокопроводу транспортується через систему фільтрів у танк-охолоджувач, де й зберігається. Для охолодження молока в господарстві використовують холодильне обладнання фірми Delaval.

Корми роздають кормороздавачем КТУ-10, для напування корів використовують індивідуальні напувалки. Тварини можуть пити воду в необмеженій кількості в залежності від потреби.

Видалення гною із корівників здійснюється систематично за допомогою скребкового горизонтального транспортера ТСН-3Б, а також вертикального вигрузного.

Для забезпечення зоотехнічного та племінного обліку в господарстві використовується система управління тваринними ресурсами СУМС "Орсек". Система гарантовано забезпечує ведення індивідуального племінного обліку від народження до кінця господарського використання тварини.

Первинна обробка молока в господарстві включає його очищення від видимих механічних домішок та охолодження до температури $4\pm 2^{\circ}\text{C}$.

3.2. Характеристика стада молочної худоби

У ДПДГ «Нова Перемога» стадо великої рогатої худоби формується за принципом відкритої популяції шляхом вбирного схрещування, тобто із застосуванням сперми бугаїв-плідників голштинської породи. Внаслідок цього переважна частина молочного поголів'я має в генотипі понад 93% спадковості голштинської породи.

Молочна продуктивність є ключовою селекційною ознакою, що визначає економічну ефективність утримання тварин, а також конкурентоспроможність як молочного стада, так і породи загалом. У господарстві зоотехнічна робота зі стадом орієнтована на отримання від корів максимальної кількості молока високої якості.

Вивчення змін показників молочної продуктивності залежно від лактації має важливе практичне значення для вдосконалення селекційної роботи та підвищення економічної ефективності галузі. Нами було проаналізовано рівень молочної продуктивності та живої маси корів в розрізі лактацій (табл. 3.2)

Таблиця 3.2. – Молочна продуктивність та жива маса корів залежно від віку

Показник		I лактація n =155	II лактація n =183	III лактація і ст. n =172
Жива маса		510 ±7,15	560 ±6,85	635 ±7,52
Надій, кг		7304 ±255	8059 ±298	8675 ±351
Лактація, днів		361 ±3,9	344 ±2,5	351 ±3,8
Молочний жир	%	3,62 ±0,17	3,68 ±0,15	3,72 ±0,21
	кг	264,4 ±5,22	296,6 ±5,38	322,7 ±7,32
Молочний білок	%	3,35 ±0,05	3,38 ±0,08	3,39 ±0,06
	кг	244,7 ±8,7	272,4 ±9,6	294,1 ±7,8

Дані таблиці 3.2. свідчать про чітку залежність молочної продуктивності корів від віку (лактації). Зі збільшенням віку тварин спостерігається підвищення як живої маси, так і основних показників продуктивності.

Жива маса є важливим показником, що характеризує молочну продуктивність корів, а також відображає рівень їх годівлі, стан здоров'я, племінну цінність і спрямованість селекційної роботи.

Жива маса корів зростає від 510 кг у першій лактації до 560 кг у другій і до 635 кг у третій лактації та старше, що вказує на завершення росту й повноцінний розвиток організму тварин.

Надій молока також має тенденцію до зростання: з 7304 кг у першій лактації до 8059 кг – у другій і 8675 кг у третій та старших лактаціях.

Вікова різниця між коровами за молочною продуктивністю зумовлена тим, що молоді тварини не встигають досягнути максимального рівня розвитку, поступаються повновіковим за живою масою та промірами, здатні споживати менше кормів, а частину поживних речовин витрачають на продовження росту.

Отже, тенденція, представлена у таблиці (зростання показників від I до III лактації), є цілком закономірною і свідчить про нормальний розвиток та ефективне використання корів у стаді.

У молочному скотарстві важливе значення має оцінка та добір худоби за показниками екстер'єру та конституції, оскільки від цих ознак значною мірою залежить рівень молочної продуктивності. Одним із показників, що характеризує розміри та будову тіла, є проміри тварин.

Оцінювання будови тіла корів дозволяє визначити міцність їхньої конституції, що безпосередньо впливає на стан здоров'я та тривалість продуктивного використання. Крім того, така оцінка спрямована на встановлення відповідності тварини породним стандартам.

Проміри тіла корів-первісток та повновікових корів господарства наведено в таблиці 3.3

Аналіз даних свідчить про чітко виражені вікові зміни у розвитку екстер'єру корів. У тварин третьої лактації та старше всі проміри тіла є більшими порівняно з первітками, що вказує на подальший ріст і формування організму після першої лактації.

Таблиця 3.3 – Характеристика корів за промірами тіла

Показники	Вік у лактаціях	
	I лактація	III лактація та старше
Проміри, см:		
висота в холці	132,4±0,68	135,8±0,83
коса довжина тулуба	165,5±1,38	178,5±1,17
обхват грудей за лопатками	187,3±1,17	203,7±1,82
глибина грудей	69,5±0,46	75,1±0,72
ширина грудей	45,0±0,48	47,4±0,79
ширина у маклаках	50,5±0,44	55,5±0,49
ширина в сідничних горбах	33,4±0,25	37,4±0,47
обхват п'ястка	19,4±0,16	21,1±0,17

Зокрема, висота в холці збільшується з 132,4 до 135,8 см, що свідчить про незначне, але стабільне зростання тварин у висоту. Значно більш помітні відмінності спостерігаються за косою довжиною тулуба (з 165,5 до 178,5 см), що характеризує подовження корпусу та загальне укрупнення тварин.

Обхват грудей за лопатками зростає з 187,3 до 203,7 см, а також збільшується глибина (з 69,5 до 75,1 см) і ширина грудей (з 45,0 до 47,4 см). Це свідчить про кращий розвиток грудної клітки у старших корів, що є важливим показником міцної конституції та потенційно вищої продуктивності.

Аналогічна тенденція простежується і щодо ширини тулуба: ширина у маклаках зростає з 50,5 до 55,5 см, а в сідничних горбах — з 33,4 до 37,4 см. Це вказує на краще формування тазової частини, що має значення для відтворювальної здатності.

Обхват п'ястка також збільшується (з 19,4 до 21,1 см), що характеризує зміцнення кістяка та загальну міцність конституції тварин.

Отже, з віком і збільшенням кількості лактацій у корів спостерігається суттєве покращення розвитку всіх основних промірів тіла. Старші корови мають більш розвинений, глибокий і широкий тулуб, що свідчить про їхню кращу пристосованість до високої продуктивності та тривалішого господарського використання.

Із багатьох факторів, що впливають на подальшу молочну продуктивність корів є якість вирощування ремонтних телиць і нетелів. Одним із показників, що характеризує якість вирощування є досягнення ремонтними телицями оптимальних параметрів живої маси у різні періоди вирощування (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Динаміка росту ремонтного молодняка (n=110)

Вік, міс.	Стандарт породи за живою масою, кг	Жива маса, кг	Середньодобовий приріст, г
При народженні	-	28±0,2	-
3	106	107±0,4	878±18,2
6	175	185±0,5	867±24,3
9	234	244±0,7	656±19,5
12	288	304±0,7	667±26,1
15	338	366±0,9	689±22,8
18	385	420±0,8	600±25,6

Дані таблиці 3.4 засвідчують, що ремонтний молодняк у господарстві характеризується інтенсивним ростом і перевищує стандарт породи в усі вікові періоди. Різниця зі стандартом поступово зростає і досягає максимуму у 18 місяців (+35 кг). Найвищі середньодобові прирости спостерігаються у віці 3-6 місяців (878–867 г), після чого вони поступово знижуються до 600 г у 18 місяців, що відповідає біологічним закономірностям розвитку. Невелика варіабельність показників свідчить про однорідність групи та належні умови вирощування.

Відтворювальна здатність корів є одним із ключових показників ефективності молочного скотарства, оскільки безпосередньо впливає на інтенсивність оновлення стада, рівень продуктивності та економічну ефективність господарства. Аналіз змін тривалості основних фізіологічних періодів, коефіцієнта відтворювальної здатності та виходу телят залежно від віку корів дозволяє виявити оптимальні умови їх використання та підвищити ефективність відтворення стада. Темпи відтворення молочної худоби значною мірою зумовлює вік першого отелення корів (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Відтворювальна здатність корів залежно від віку

Показники	Вік у лактаціях	
	I лактація	III лактація та старше
Вік 1-го отелення, міс.	24,7±0,42	25,2±0,27
Тривалість періодів, дні: тільності	283±0,31	278±0,28
сервіс-періоду	134±0,04	118±2,63
сухостійного	62±0,7	57±0,6
міжотельного	419±3,9	396±2,6
КВЗ	0,87±0,006	0,92±0,005
Вихід телят на 100 корів, гол.	88±0,6	92±0,6

Згідно з даними таблиці 3.5, вік першого отелення у корів I лактації становить 24,7 місяці, тоді як у корів III лактації та старше — дещо вищий (25,2 місяця). Це свідчить про те, що вік першого плідного осіменіння (парування) телиць у господарстві знаходиться в межах 15-16 місяців, що загалом відповідає оптимальним зоотехнічним нормам.

Тривалість тільності у корів I лактації більша на 5 днів, однак ця різниця не має істотного біологічного значення і знаходиться в межах фізіологічної норми.

Найбільш суттєві відмінності спостерігаються у тривалості сервіс-періоду: у первісток він довший на 16 днів (134 проти 118 днів), або приблизно на 13,6%. Це вказує на гіршу відтворювальну здатність молодих корів через повільніше відновлення після отелення та нижчу інтенсивність прояву статевої охоти.

Міжотельний період у корів I лактації перевищує аналогічний показник старших корів на 23 дні (419 проти 396 днів), або на 5,8%, що є прямим наслідком подовженого сервіс-періоду. Це негативно впливає на економічну ефективність, оскільки зменшує кількість отриманих телят і лактацій за одиницю часу.

Однією із важливих ознак, яка дає уявлення про репродуктивну функцію тварин, є коефіцієнт відтворювальної здатності, який на 5,7% вищий у корів III і ст. лактації, що підтверджує їх кращу репродуктивну функцію.

Вихід телят на 100 корів також на 4,5% більший у корів III лактації та ст., що має практичне значення для відтворення стада.

Отже, найбільш критичним фактором, що знижує відтворювальну ефективність первісток, є подовжений сервіс-період, який спричиняє збільшення міжотельного періоду. У той же час корови III лактації та старше демонструють більш стабільні та економічно вигідні показники відтворення, що підтверджується вищим КВЗ і більшим виходом телят.

3.3. Технологія переробки молока

3.3.1. Характеристика переробного підприємства

ТОВ «Органік Мілк» – завод з виробництва сертифікованої органічної продукції, що поєднує в собі традиції поколінь у сфері виробництва, новітні технології та європейський досвід.

Підприємство здійснює свою діяльність з 2013 року в місті Баранівка Житомирської області.

Рис.3.6. ТОВ «Органік Мілк»

Основним напрямком діяльності підприємства є виробництво органічної сертифікованої молочної продукції та розвиток ринку органіки в Україні. Продукція є унікальною для вітчизняного ринку за сукупністю таких характеристик, як користь, безпека споживання, смакові якості та кулінарні можливості.

ТОВ «Органік Мілк» входить до складу вертикально інтегрованої компанії, що складається з чотирьох компліментарних підприємств, які функціонують у сфері органічного рослинництва й тваринництва. Органічні параметри всіх ланок продуктово-виробничого ланцюга компанії підтверджено сертифікатами європейського та вітчизняного зразка. Діяльність ТОВ «Органік Мілк» як виробника органічних молочних продуктів сертифіковано Міжнародною сертифікаційною компанією «ОРГАНІК СТАНДАРТ» згідно вимог, викладених у Постанові Ради (ЄС) № 834/2007 та № 889/2008.

Завод складається з декількох приміщень, в яких є все, що необхідно для переробки молока та виробництва молочної продукції: приймальне відділення, цех виробництва кисломолочної продукції, виробництва твердих та м'яких сирів, склад готової продукції та тари, термостатні камери.

Внутрішній контроль якості та безпеки молочної продукції реалізується власною лабораторією ТОВ «Органік Мілк», яка акредитована для здійснення моніторингу дотримання параметрів органічності всіх складових технологічного процесу.

Вимірювальна лабораторія включає в себе: експрес-лабораторію, фізико-хімічну лабораторію, бактеріологічну лабораторію.

Експрес-лабораторія призначена для вхідного контролю молока-сировини, де проводяться аналізи по визначенню відповідності його вимогам ДСТУ 3662, а саме: кислотність, густина, масова частка жиру, масова частка білку, група чистоти, наявність фальсифікацій, кількість соматичних клітин та вмісту антибіотиків.

Фізико-хімічна лабораторія проводить контроль вхідної допоміжної сировини, контроль технологічного процесу виробництва органічної молочної продукції та готової продукції на відповідність нормативної документації, згідно якої виготовляється.

Бактеріологічна лабораторія проводить контроль санітарного стану підприємства, обладнання, дотримання працівниками санітарних норм та

правил; проводить мікробіологічний контроль вхідної та допоміжної сировини, технологічного процесу та кожної партії готової продукції.

Вимірювальна лабораторія оснащена сучасними засобами вимірювальної техніки, що забезпечує повний контроль виробництва органічної молочної продукції на всіх етапах виробництва.

Асортимент продукції ТМ «Organic Milk» включає 44 SKU: молоко, кефір, сметана, ряжанка, сири тверді, м'які, кисломолочні та бринза, йогурти, масло, маса сиркова солодка з ваніллю.

Продукція торгової марки «Organic Milk» вважається унікальною як за смаковими так і за корисними властивостями.

3.3.2. Технологія виробництва йогурту органічного

Йогурт органічний – кисломолочний продукт, що виробляється шляхом сквашування молока органічного спеціальними заквасками *Lactobacillus delbrueckii subsp. bulgaricus*, *Streptococcus salivarius subsp. Thermophilus* для подальшого вживання його в їжу.

Рис.3.7. Йогурти органічні з різними наповнювачами ТМ «OrganicMilk»

Як саме на молокозаводі відбуваються всі процеси з виробництва йогурту ТМ «OrganicMilk»?

Команда високопрофесійних фахівців ретельно пильнує кожен етап процесу виготовлення йогурту, починаючи від приймального відділення молока і закінчуючи випуском готового продукту. Технологія не змінна, а лінії виробництва абсолютно закриті, що повністю виключає контакт продукту з навколишнім середовищем.

Технологічний процес виробництва йогурту органічного складається з операцій вказаних на рисунку 3.8.

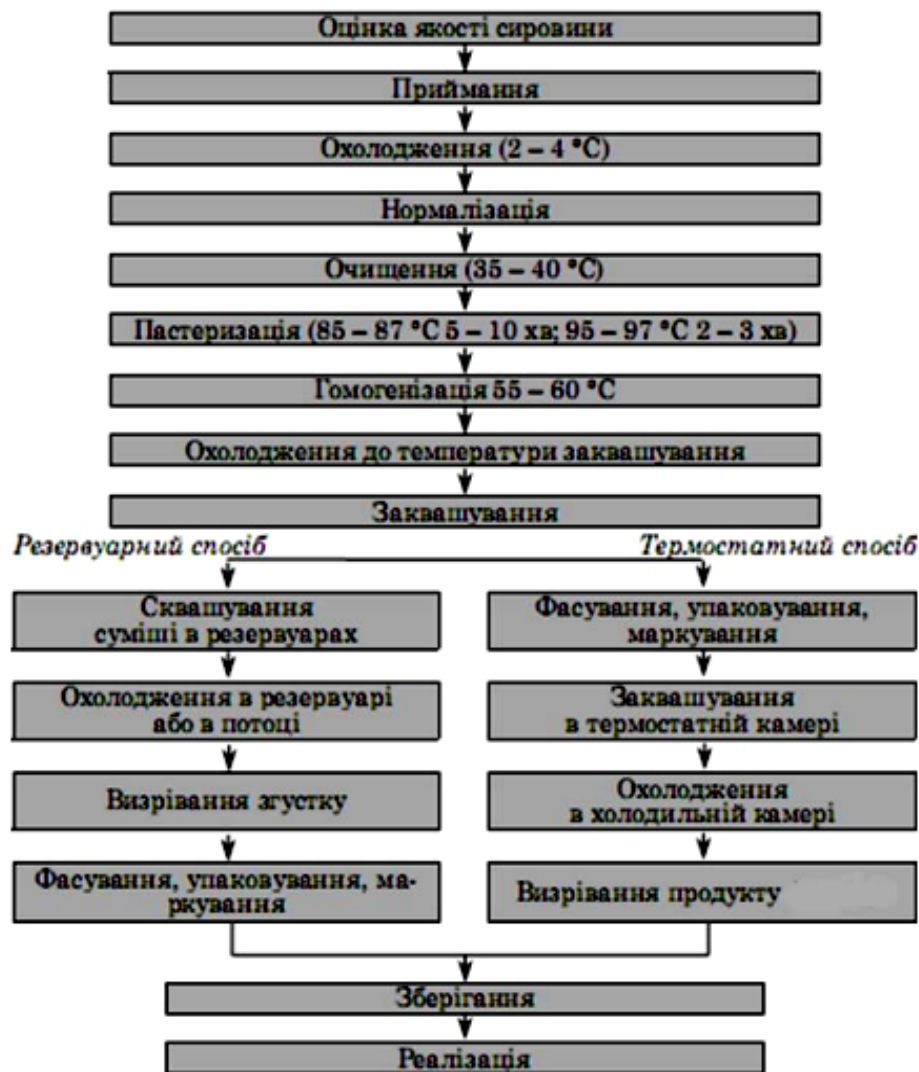

Рис.3.8. Технологічна схема виготовлення йогурту органічного

Приготування йогурту здійснюється згідно рецептури.

За органолептичними показниками йогурт органічний повинен відповідати вимогам зазначеним у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.– Органолептичні показники йогурту органічного

Показник	Характеристика
Смак і запах	чистий, кисломолочний, без сторонніх присмаків і запахів у міру солодкий, з присмаком відповідного наповнювача або ароматизатора
Консистенція	однорідна, ніжна, з порушеним або непорушеним згустком, у міру щільна, без газотворення, з частками внесених добавок або наповнювачів, які розподілені за всією масою йогурту або шарами
Колір	від білого обумовлений кольором застосованого до світло-жовтого наповнювача

Для виробництва йогурту органічного використовують:

- молоко коров'яче не нижче першого ґатунку, густиною не менше ніж 1028 кг/м³ згідно з ДСТУ3662 -97, отримане в результаті сертифікованого органічного виробництва;

- молоко коров'яче знежирене, кислотністю не більше 20°Т, густиною не менше ніж 1030кг/м³ одержане з молока, що відповідає вимогам ДСТУ 3662-97, та отримане в результаті сертифікованого органічного виробництва;

- вершки, одержані з органічного коров'ячого молока згідно з чинною нормативною документацією.

Дозволено для нормалізації йогурту за фізико-хімічними показниками застосовувати:

- молоко коров'яче незбиране сухе вищого сорту, молоко знежирене сухе розпилювального сушіння та вершки сухі розпилювального сушіння вищого сорту, що виготовлені з органічного коров'ячого молока згідно з ДСТУ 4273.

- маслянку, яка одержана під час виробництва органічного солодковершкового масла;

- воду питну згідно з ГОСТ 2874(для відновлення сухих молочних продуктів)

Не допустимо застосовувати будь-які жири та вершки, окрім тих, що отримані з коров'ячого органічного молока. Якість продукції визначають в лабораторії підприємства.

3.4. Економічна ефективність виробництва молока

В сучасних умовах господарювання особливої актуальності набуває проблема підвищення економічної ефективності виробництва молока, що зумовлено зростанням витрат на виробництво, посиленням конкуренції на ринку та необхідністю забезпечення високої якості продукції.

Економічна ефективність виробництва молока характеризується системою показників, які відображають співвідношення між отриманими результатами та витратами ресурсів. Вона залежить від багатьох факторів, серед яких рівень продуктивності корів, забезпеченість кормами, технологія утримання тварин, організація виробництва, рівень механізації та автоматизації виробничих процесів. Важливе значення також мають умови реалізації продукції, державна підтримка галузі та впровадження інноваційних технологій.

У таблиці 3.7. представлена економічна ефективність виробництва молока у ДПДГ «Нова Перемога».

Таблиця 3.7 – Економічна ефективність виробництва молока

Показник	2025 рік
Поголів'я корів, голів	510
Одержано молока, всього ц	41310
Реалізовано молока, ц	39145
Собівартість 1 ц молока, грн	1370
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	53628,7
Реалізаційна ціна 1 ц молока, грн	1630
Реалізаційна вартість всієї продукції, тис. грн	63806,4
Дохід від реалізації молока, тис. грн	10177,7
Дохід на 1 голову, грн	19956,3
Рентабельність виробництва молока, %	16,0

Аналіз таблиці 3.7 свідчить про достатньо високий рівень ефективності молочного скотарства в 2025 році. У господарстві утримувалося 510 голів корів, від яких було одержано 41310 ц молока. Із загального обсягу виробленої продукції реалізовано 39 145 ц, що становить близько 94,8 % від валового виробництва. Це свідчить про високий рівень товарності продукції та ефективну організацію збуту.

Собівартість 1 ц молока становила 1370 грн, тоді як реалізаційна ціна – 1630 грн. Отже, на кожному центнері молока господарство отримувало прибуток у розмірі 260 грн. Загальна собівартість реалізованої продукції склала 53 628,7 тис. грн, а виручка від реалізації – 63 806,4 тис. грн. У результаті дохід від реалізації молока досягнув 10177,7 тис. грн.

Важливим показником ефективності є дохід у розрахунку на одну голову корів, який становив 19 956,3 грн. Це характеризує достатньо високий рівень продуктивності стада та економічної віддачі від його використання.

Рівень рентабельності виробництва молока у 2025 році становив 16,0%, що свідчить про прибутковість галузі. Такий показник є позитивним для молочного скотарства, оскільки забезпечує покриття витрат та формування прибутку для подальшого розвитку господарства.

Отже, результати аналізу показують, що виробництво молока у господарстві є економічно ефективним, характеризується високим рівнем товарності, прибутковістю та стабільною рентабельністю. Основними чинниками позитивних результатів стали достатній обсяг виробництва, перевищення реалізаційної ціни над собівартістю та ефективне використання поголів'я корів.

3.5. Екологізація виробництва продукції скотарства

Скотарство має важливе значення для забезпечення населення молоком, м'ясом та іншою продукцією тваринного походження. Однак інтенсивний розвиток галузі супроводжується значними екологічними проблемами, серед яких:

- забруднення ґрунтів і водою органічними відходами;
- викиди парникових газів;
- надмірне використання водних ресурсів;
- деградація пасовищ;
- накопичення гною та стічних вод;
- погіршення санітарного стану територій.

У зв'язку з цим екологізація виробництва продукції скотарства спрямована на досягнення балансу між економічною ефективністю та екологічною безпекою.

Однією з основних екологічних проблем у скотарстві є накопичення великої кількості органічних відходів, насамперед гною та стічних вод. За умови неналежного зберігання й утилізації вони можуть спричинити забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод, а також атмосферного повітря. Тому в сучасних господарствах важливе значення має впровадження ефективних систем видалення, транспортування, зберігання та переробки гною. Використання гною як органічного добрива сприяє підвищенню родючості ґрунтів, покращенню їх структури та зменшенню потреби у мінеральних добривах.

Важливим чинником екологізації є створення належних умов утримання тварин. Сучасні технології передбачають дотримання ветеринарно-санітарних вимог, оптимального мікроклімату, достатньої вентиляції та освітлення приміщень.

Безприв'язне утримання худоби сприяє покращенню фізіологічного стану тварин та підвищенню їх продуктивності. Крім того, застосування екологічно безпечних дезінфікуючих засобів і регулярне очищення приміщень дозволяють зменшити ризик поширення захворювань.

Раціональне використання пасовищ також є важливою складовою екологізації скотарства. Надмірне випасання призводить до ерозії ґрунтів, зниження біорізноманіття та деградації земель. Для запобігання цим явищам необхідно:

- дотримуватись норм навантаження худоби на пасовища;
- проводити чергування ділянок випасу;
- здійснювати підсів багаторічних трав;
- забезпечувати охорону водних ресурсів.

Перспективним напрямом екологізації є розвиток органічного скотарства. Органічне виробництво базується на використанні натуральних

кормів, відмові від синтетичних стимуляторів росту та обмеженні застосування антибіотиків.

Основними принципами органічного скотарства є:

- забезпечення природних умов утримання тварин;
- використання екологічно чистих кормів;
- дотримання високих стандартів добробуту тварин;
- мінімізація негативного впливу на довкілля.

Органічна продукція користується зростаючим попитом серед споживачів завдяки високій якості та безпечності. Водночас розвиток органічного скотарства потребує значних інвестицій, державної підтримки та вдосконалення нормативно-правової бази.

Отже, екологізація виробництва продукції скотарства є необхідною умовою сталого розвитку аграрного сектору. Вона спрямована на зменшення негативного впливу тваринництва на довкілля, підвищення якості продукції та ефективності виробництва.

Комплексне впровадження екологічних заходів у скотарстві сприятиме підвищенню конкурентоспроможності галузі, покращенню екологічного стану навколишнього середовища та забезпеченню населення якісною і безпечною продукцією тваринництва.

Висновки

1. ДП ДГ «Нова Перемога» багатoproфiльне господарство, яке спеціалізується на вирощуванні та реалізації кормових і технічних культур, займається молочним скотарством та свинарством.

2. Станом на 01.01.2026 р. у господарстві нараховувалось 960 голів молочної худоби, з них 510 корів. Надій на корову в рік – 8100 кг з вмістом жиру в молоці 3,7 %. Зростання надою від I до III лактації є цілком закономірним і свідчить про нормальний розвиток та ефективне використання корів у стаді.

3. З віком у корів відмічається помітне покращення розвитку основних промірів тіла. У корів старшого віку формується більш глибокий, широкий і добре розвинений тулуб, що характеризує їх як більш пристосованих до високої молочної продуктивності та ефективного тривалого використання у господарстві.

4. Ремонтний молодняк у господарстві відзначається високими темпами росту та в усі вікові періоди перевищує стандарт породи. Найбільші середньодобові прирости зафіксовані у віці 3-6 місяців і становлять 878–867 г, а в подальшому їх рівень поступово зменшується до 600 г у 18-місячному віці, що узгоджується з природними особливостями росту й розвитку тварин.

5. Вік першого плідного осіменіння телиць у господарстві становить 15-16 місяців. Про наявність проблем у системі відтворення стада свідчить тривалість сервіс-періоду 134 дні при оптимальному значенні 90-120 днів.

6. У 2025 році в господарстві вироблено 41310 ц молока. Реалізували молока 39145 ц. Від реалізації молока одержали прибутку 63806,4 тис. грн, на 1 голову прибуток складає 19956,3 грн., рентабельність виробництва молока – 16,0%.

Пропозиції

Для створення високопродуктивного стада великої рогатої худоби у господарстві необхідно звернути особливу увагу на добір тварин за живою масою, типом будови тіла, надоями первісток та показниками відтворювальної здатності.

Спеціалістам господарства слід приділити особливу увагу покращенню відтворної здатності корів, насамперед шляхом скорочення тривалості сервіс-періоду до оптимального рівня – 90-120 днів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бащенко М. І., Бойко О. В. Скотарство і технологія виробництва молока. Київ: Ліра-К, 2018. 320 с.
2. Бойко О. В. Технологія вирощування молодняку великої рогатої худоби. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 248 с.
3. Гладій М. В., Полупан Ю. П. Генетичні аспекти підвищення продуктивності молочної худоби. *Вісник аграрної науки*. 2019. № 3. С. 23-30.
4. Гнатюк С. І., Хмельничий Л. М. Формування молочної продуктивності корів залежно від впливу паратипових факторів. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: Тваринництво. Суми, 2010. Вип. 7(17). С. 32-35.
5. Данчук В. В. та ін. Молочна продуктивність корів за хронічного теплового стресу. *Подільський вісник*. 2025. С. 254-260.
6. Даниленко В. П. Ріст і розвиток молодняку великої рогатої худоби. Харків: Факт, 2019. 214 с.
7. Ібатуллін І. І., Мельничук Д. О. Годівля сільськогосподарських тварин. Київ : Вища освіта, 2017. 367 с.
8. Іляшенко Г. Д. Вплив паратипових чинників на молочну продуктивність корів. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: Тваринництво. Суми, 2010. Вип. 12(18). С. 53-57.
9. Коваленко Г. С. Розведення сільськогосподарських тварин. Харків: Еспада, 2016. 400 с.
10. Крамаренко О. С. Вплив фактора походження на молочну продуктивність корів. *Таврійський науковий вісник*. 2024. С. 188-197.
11. Кравців Р. Й. Фізіологія та біохімія лактації. Львів: Сполом, 2016. 192 с.
12. Кузнецов В. М., Вінничук Д. Т. Вирощування ремонтних телиць і їх вплив на молочну продуктивність корів. Київ: Аграрна наука, 2018. 156 с.
13. Понько Л. П., Димчук А. В. Молочна продуктивність корів різного походження. *Подільський вісник*. 2024. С. 87-92.

14. Разанова О., Алексеев В. Молочна продуктивність корів за використання преміксів. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2024. С. 127-139.
15. Сірацький Й. З., Федорович Є. І., Кадиш В. О. Методи оцінки відтворної здатності худоби. Методики наукових досліджень із селекції, генетики та біотехнології у тваринництві. Київ: Аграрна наука, 2005. С. 175-178.
16. Склярєнко Ю. І., Братушка Р. В., Чернявська Т. О. Вплив сезону отелення корів на рівень надоїв і показники стійкості лактації. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького*. Львів, 2011. Т. 13. № 4(50). Ч. 3. С. 293-296.
17. Тараненко Ю. Ю. Вплив технологічних факторів на формування продуктивності великої рогатої худоби. 2024. 85 с.
18. Тараненко Ю. Ю. Молочна продуктивність великої рогатої худоби залежно від технологічних факторів. 2024. С. 28-39.
19. Ткачова І. та ін. Стресові сезонні фактори впливу на молочну продуктивність корів. Інститут тваринництва НААН. 2025. С. 197-207.
20. Хмельничий Л. М. Адаптаційні властивості молочних порід худоби *Тваринництво України*. 2020. № 5. С. 12-16.
21. Шаферівський Б. С., Карунна Т. І., Желізняк І. М. Вплив господарського використання на молочну продуктивність корів. Актуальні проблеми фізіології тварин. Полтава, 2020. С. 102-104.
22. Bernabucci U. et al. Metabolic and hormonal acclimation to heat stress in domesticated ruminants. *Animal*. 2010.
23. Colditz I. G. Adrenergic tone and stress response in cattle. *Frontiers in Animal Science*. 2021.
24. Frigeri K. D. M. et al. Environmental and housing effects on dairy cow productivity. *Journal of Dairy Science*. 2022.
25. Heinrichs A. J. Raising dairy replacements to meet the needs of the 21st century *Journal of Dairy Science*. 1993. Vol. 76. № 10. P. 3179-3187.

26. National Research Council. Nutrient Requirements of Dairy Cattle. Washington: National Academies Press, 2001. 381 p.
27. Short T. H., Lawlor T. J. Genetic improvement of dairy cattle. *Journal of Dairy Science*. 2016. Vol. 99. № 6. P. 1-10.
28. Soberon F., Van Amburgh M. E. Lactation biology symposium: The effect of nutrient intake from milk or milk replacer on preweaned dairy heifer performance. *Journal of Animal Science*. 2013. Vol. 91. № 2. P. 706-721.
29. Van Amburgh M. E. et al. Effect of prepubertal growth rate on mammary development in dairy heifers. *Journal of Dairy Science*. 1998. Vol. 81. № 2. P. 527-537.